

7.Коробов М.Я. Финансово-экономический анализ деятельности предприятий. – К.: КОО Тов. “Знання”, 2000. – 378 с.

8.Хелферт Э. Техника финансового анализа: Пер. с англ. / Под ред. Л.П.Белых. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 664 с.

Отримано 28.01.2009

УДК 658.14.17

В.Т.ДОЛЯ, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ОБОРОТНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано поняття обороту оборотних активів, доведено неправомірність визначення кількості обертів окремих «видів» оборотних активів, запропоновано логарифмічно-балансовий метод факторного аналізу зміни швидкості обертання оборотних активів.

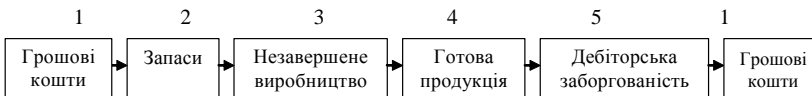
Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства має велике значення для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обороту коштів безпосередньо впливає на ліквідність активів та платоспроможність підприємства. Крім того, збільшення швидкості кругообігу оборотних коштів, за інших рівних умов, відбиває зростання виробничо-технічного потенціалу підприємства.

Оборот – це сума фактично отриманих у звітному періоді на розрахунковий рахунок підприємства грошових коштів від споживачів за реалізовану їм продукцію, виконані та надані послуги.

Це визначення обороту впливає із класичної схеми кругообігу оборотних активів Адама Сміта:

Якщо адаптувати цю схему до функціонування підприємства у сучасних ринкових умовах господарювання, то її можна представити як певну послідовність перетворення оборотного капіталу підприємства з однієї форми свого існування в іншу, а саме:

Наведена схема кругообігу оборотних активів не була жодного разу спростована у роботах визнаних науковців. Проте, у багатьох виданнях сучасних авторів вона ігнорується. Так, при визначенні показників оборотності у виданнях [1-5] до розрахунку приймається доход

(виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за формою №2 "Звіт про фінансові результати". Необхідно зазначити, що така виручка є потенційною, тобто такою, що знаходиться на початку фази дебіторської заборгованості. Таким чином, завершення цієї фази кругообігу вилучається, хоча саме її завершення відображає реальну виручку.

Аналітично модель формування обороту можна представити так:

$$O = HB_n + ГП_n + ДЗ_n + O_{\theta} - HB_{\kappa} - ГП_{\kappa} - ДЗ_{\kappa}, \quad (1)$$

де O_{θ} – валовий обсяг виробленої за звітний період продукції; HB_n, HB_{κ} – залишки незавершеного виробництва відповідно на початок та на кінець року; $ГП_n, ГП_{\kappa}$ – залишки готової продукції відповідно на початок і на кінець року; $ДЗ_n, ДЗ_{\kappa}$ – залишки дебіторської заборгованості покупців та замовників продукції відповідно на початок та на кінець року.

Аналітичну модель формування обороту можна представити у графічному вигляді.

Перегрупувавши члени рівняння, отримуємо таку адитивну модель обороту:

$$O = (HB_n - HB_{\kappa}) + (ГП_n - ГП_{\kappa}) + (ДЗ_n - ДЗ_{\kappa}) + O_{\theta}. \quad (2)$$

Перші три складові моделі (1) обороту – це доданки, що показують рух у звітному році відповідно залишків незавершеного виробництва, готової продукції та дебіторської заборгованості.

З моделі обороту витікає, що для його збільшення необхідно зменшувати залишки на кінець року незавершеного виробництва, готової продукції та дебіторської заборгованості, та збільшувати валовий обсяг виробництва продукції, робіт і послуг.

Вихідні дані про незавершене виробництво та готову продукцію можна отримати з Ф-1 "Баланс" за фактичними витратами, а дебіторську заборгованість – у цінах реалізації з урахуванням ПДВ.

Для виразу залишків незавершеного виробництва та готової продукції у цінах реалізації пропонується застосувати коефіцієнт доходності, який розраховується за Ф-2 як відношення чистого доходу до повної собівартості продукції операційної діяльності, тобто:

$$K_{\text{дох}} = \frac{\text{стр}035 + \text{стр}060}{\text{стр}040 + \text{стр}070 + \text{стр}080 + \text{стр}090}. \quad (3)$$

Для виразу дебіторської заборгованості у цінах реалізації – коефіцієнт податку на додану вартість:

$$K_{\text{ПДВ}} = \frac{\text{стр}010 - \text{стр}015 - \text{стр}020}{\text{стр}010}. \quad (4)$$

У результаті модель обороту (2) набуває наступного робочого вигляду:

$$O = (HB_n \times K_{\text{дох}_n} - HB_{\kappa} \times K_{\text{дох}_{\kappa}}) + (ГП_n \times K_{\text{дох}_n} - ГП_{\kappa} \times K_{\text{дох}_{\kappa}}) + \\ + (ДЗ_n \times K_{\text{ПДВ}_n} - ДЗ_{\kappa} \times K_{\text{ПДВ}_{\kappa}}) + O_{\epsilon}. \quad (5)$$

Для аналізу ефективності використання оборотних активів необхідно за формою 1 також визначити середній залишок оборотних активів:

$$OA = BЗ + HB + ГП + ДЗ + ГК, \quad (6)$$

де $BЗ$ – виробничі запаси; HB – незавершене виробництво; $ГП$ – готова продукція; $ДЗ$ – дебіторська заборгованість; $ГК$ – грошові кошти.

Найбільш узагальнюючими показниками ефективності використання оборотних засобів є:

- коефіцієнт оборотності, що визначає швидкість обертаємості оборотних активів (K):

$$K = \frac{O}{OA}, [\text{обертів/період}]; \quad (7)$$

- тривалість одного обороту у днях:

$$D_o = \frac{D}{K}, [\text{днів}]; \quad (8)$$

- вивільнення (або додаткове залучення) капіталу в оборотні активи внаслідок прискорення (або уповільнення) обертаємості оборотних активів порівняно з базовим роком:

$$B_{oz} = \frac{O'}{K'} - \frac{O'}{K^0}, [\text{тис. грн.}]. \quad (9)$$

Основним показником ефективності використання оборотних активів є, безумовно, швидкість обертання обігових коштів (K), бо цей показник відображає вплив усіх факторів, що впливають на формування обороту і факторів, від яких залежить швидкість послідовної трансформації оборотних активів з однієї форми їх існування в іншу – від грошей до грошей. Це впливає з того, що повна модель K має вигляд:

$$K = \frac{(HB_n - HB_{\kappa}) + (ГП_n - ГП_{\kappa}) + (ДЗ_n - ДЗ_{\kappa}) + O_{\epsilon}}{BЗ + HB + ГП + ДЗ + ГК}. \quad (10)$$

Крім наведених вище показників, у багатьох виданнях пропонується розрахунок показників кількості та тривалості обертів за видами оборотних активів [1-5].

Якщо повернутися до схем кругообігу і розглянути їх у контексті даної проблематики, то можна помітити принципову невідповідність. Так, за схемою А.Сміта оборотні активи взаємозалежні та переходять з однієї форми в іншу, створюючи кругообіг. Тому не можна говорити про оборот їх окремих видів. Навряд чи взагалі коректно говорити про існування видів оборотних активів – існують фази або стадії єдиного процесу кругообігу оборотного капіталу. Можна визначити кількість обертів, що здійснюють оборотні активи за рік, тривалість одного такого обороту та тривалість у днях знаходження оборотних активів на кожній стадії кругообігу. Проте сумнівним є розрахунок кількості обертів кожного "виду" оборотних активів.

Нижче наведено розрахунок кількості і тривалості обертів оборотних активів у цілому в сумі 630 тис. грн. та за стадіями кругообігу зокрема з використанням формул (7), (8), який виконано на базі суми обороту 3000 тис. грн. (табл.1).

Таблиця 1 – Розрахунок кількості і тривалості обороту оборотних активів

Стадія кругообігу оборотних активів	Оборотні активи		За формулами (7), (8)	
	тис. грн.	у % від загальної суми	K_j , обертів/рік	D_j , днів
1	2	3	4	5
1. Виробничі запаси	100	15,87	30	12,17
2. Незавершене виробництво	150	23,81	20	18,25
3. Готова продукція	50	7,94	60	6,08
4. Дебіторська заборгованість	300	47,62	10	36,5
5. Грошові кошти	30	4,76	100	3,65
Усього (за формулами 7, 8)	630	100	4,762	76,65

З наведених розрахунків видно, що за рік оборотні активи в цілому здійснюють 4,762 оберти, тривалість одного обороту – 76,65 днів.

Про що говорить значення показника K_j у стовбці 4. Як може статися, що виробничі запаси здійснюють 30 обертів на рік, незавершене виробництво – 20 обертів, готова продукція – 60 обертів, дебіторська заборгованість – 10 обертів, грошові кошти – 100 обертів на рік, коли оборотні активи в цілому здійснюють 4,7619 оберти?

Наведені розрахунки можуть свідчити лише про неправомірність розрахунку показника кількості обертів кожного "виду" оборотних активів. Цей показник не несе інформативного навантаження сам по

собі і може бути використаний тільки як проміжна ланка до розрахунку показника тривалості у днях знаходження оборотних активів на кожній стадії кругообігу.

Якщо показник K_j є лише проміжним етапом у розрахунку показника D_{oj} , то корисними можуть бути деякі перетворення співвідношення цих показників, доцільним з яких у даному контексті є:

$$D_{oj} = D_o \frac{OA_j}{OA}. \quad (11)$$

З урахуванням сказаного, розрахунок показників обортаємості оборотних активів у нашому прикладі повинен бути таким (табл.2).

Таблиця 2 – Розрахунок кількості і тривалості обороту оборотних активів

Стадія кругообігу оборотних активів	Оборотні активи		Тривалість стадії кругообігу, днів (за формулою (11))	Кількість обертів
	тис. грн.	у % від загальної суми		
1. Виробничі запаси	100	15,87	12,17	4,762
2. Незавершене виробництво	150	23,81	18,25	4,762
3. Готова продукція	50	7,94	6,08	4,762
4. Дебіторська заборгованість	300	47,62	36,5	4,762
5. Грошові кошти	30	4,76	3,65	4,762
Усього (за формулами (7), (8))	630	100	76,65	4,762

Таким чином, для прискорення оборотності обігових коштів необхідно:

- збільшити оборот, тобто покращити рух незавершеного виробництва, готової продукції, дебіторської заборгованості за продукцію (роботи, послуги) і нарощувати валовий обсяг виробництва;
- зменшити авансування капіталу в оборотні активи, тобто виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію, дебіторську заборгованість і грошові кошти.

Для визначення впливу цих факторів на швидкість обертання оборотних активів пропонується логарифмічно-балансовий метод. Оскільки

$$\lg i_k = \lg i_o + \lg \frac{1}{i_{oA}},$$

то після множення даного виразу на $\frac{\Delta K}{\lg i_k}$ маємо:

$$\Delta K_o = \Delta K \frac{\lg i_o}{\lg i_k}, \quad (12)$$

$$\Delta K_{OA} = \Delta K \frac{\lg 1/i_{OA}}{\lg i_k}. \quad (13)$$

Далі, враховуючи (2) і (3), отримуємо оцінки впливу на швидкість обертання оборотних активів факторів обороту і факторів оборотних активів, а саме:

$$\Delta K_{oi} = \Delta K_o \frac{\Delta O_i}{\Delta O}, \quad (14)$$

$$\Delta K_{OAj} = \Delta K_{OA} \frac{\Delta OA_j}{\Delta OA}. \quad (15)$$

В табл.3 наведено приклад факторного аналізу приросту швидкості кругообігу оборотних активів логарифмічно-балансовим методом.

З аналізу витікає, що приріст швидкості на 0,649 об./рік, обумовлено зростанням обороту (+0,120) і зменшенням середньорічного залишку оборотних активів (+0,529). Найбільший позитивний вплив справило зменшення середнього залишку готової продукції (+0,265), виробничих запасів і дебіторської заборгованості (по 0,198), а також зростання валового обсягу виробництва (+0,255).

Таблица 3 – Факторний аналіз приросту швидкості кругообігу оборотних активів

Найменування	2007р.	2008р.	Δ	Питома вага	Індекс	<i>lgi</i>	Δ <i>K</i> , об./рік
1. Оборот, тис. грн.	2920	3000	+80	1,0	1,0274	0,01175	+0,120
у тому числі: рух <i>НВ</i>	-30	-50	-20	-0,25	-	-	-0,030
рух <i>ГП</i>	+60	-40	-100	-1,25	-	-	-0,150
рух <i>ДЗ</i>	+90	+120	+30	+0,375	-	-	+0,045
валовий обсяг	2800	2970	+170	+2,125	-	-	+0,255
2. Оборотні активи, тис. грн.	710	630	-80	1,0	1,1270	0,05192	+0,529
у тому числі: <i>ВЗ</i>	130	100	-30	+0,375	-	-	+0,198
<i>НВ</i>	140	150	+10	-0,125	-	-	-0,066
<i>ГП</i>	90	50	-40	+0,5	-	-	+0,265
<i>ДЗ</i>	330	300	-30	+0,375	-	-	+0,198
<i>ГК</i>	20	30	+10	-0,125	-	-	-0,066
3. <i>K</i> , об./рік	4,113	4,762	+0,649	-	1,1579	0,06367	+0,649

1.Івахненко В.М. Курс економічного аналізу. – К.: Знання - Прес, 2000. – 224 с.

2.Ковалев В.А. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 512 с.

3.Ковалевский Г.В. Индексный метод в экономике. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 239 с.

4.Кононенко О. Аналіз фінансової звітності. – 3-тє вид. перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2005. – 156 с.

5.Любушин Н.П., Лещева В.Б., Дьякова В.Г. Анализ финансово – хозяйственной деятельности предприятия / Под ред. проф. Н.П.Любушина. – М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2002. – 471 с.

Отримано 24.03.2009

УДК 657.1

В.В.БЛАГОЙ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

ОЦЕНКА РИСКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОЦЕДУРЫ ПЛАНИРОВАНИЯ АУДИТА

Рассматривается современное состояние процесса планирования аудита в контексте определения и раскрытия сути аудиторских рисков. Раскрывается организация и методика оценки риска при выработке стратегии и тактики аудита. Приведены аргументы относительно целесообразности оценки риска с помощью таких характеристик, как: «высокий», «средний», «низкий», а также производных от них – «максимальный», «ниже среднего», «минимальный» и т.д. С целью формализации содержания оценки риска предлагается процедура определения зависимостей между компонентами аудиторского риска и их влияния на общий аудиторский риск. Возможно применение данных процедур в сфере коммунального хозяйства городов.

С позиции системного подхода к адаптации европейских структур учета и аудита в украинских финансовых структурах региона для корректной организации аудиторской проверки, а, следовательно, для уменьшения аудиторского риска и определенных элементов предпринимательского риска аудиторов, особое практическое значение имеет процедура формирования стратегии аудита. При этом определенный акцент на этапе планирования аудита важно сделать на проблеме оценки аудиторского риска.

С позиции системного подхода к адаптации европейских структур учета и аудита в украинских финансовых структурах региона для корректной организации аудиторской проверки, а, следовательно, для уменьшения аудиторского риска и определенных элементов предпринимательского риска аудиторов, особое практическое значение имеет процедура формирования стратегии аудита. При этом определенный акцент на этапе планирования аудита важно сделать на проблеме оценки аудиторского риска.

Вопросы планирования процесса аудита рассмотрены во многих работах таких зарубежных авторов, как Р.Адаме, Дж. К.Робертсон, Э.А.Аренс, Дж. К.Лоббек [2-4]. Из отечественных и российских специалистов, исследующих проблемы аудита, в том числе и проблему оценки рисков, необходимо отметить В.И.Рудницкого, С.М.Бычкову